

Tito Mika vászoncipőjében, avagy a nagybátyám egyetlen fennmaradt elbeszélése

Bognár Dorottya fordítása

Soha sem fogjuk megtudni, hol, melyik sírban nyugszik Simo nagybátyánk.

Apa, az Ikertestvér, hiába keresi a nyomait, a negyvenhetes lúdtalpas nyomokat, és még hiábalóbban kutat a koponyák között, hátha rábukkan arra, amelyiknek egy delfin kiverte a fogait, amíg vígan búvárkodtak Kotorban. A nyomok Vukovárig vezetnek, és ott mágikus módon eltűnnek.

Valójában sosem fogjuk megtudni, hogy Simo egyáltalán el van-e temetve valahol, vagy egyszerre csak megjelenik a semmiből, és azt mondja: „Ha én élek, akkor ti kit temettetek el?” Ezért a *továbbiakban* mint eltűnt személlyel, mint „a nacionalista-kommunista szörnyeteg, Milošević ártatlan áldozatával” foglalkozom vele, ahogyan heves beszédeiben Mila, az anyám pontosítja majd a történeteket.

Simo eltűnése után apának szokásává válik, hogy amikor belép a házba, halkan megjegyzi: „Csak én vagyok”, számolva azzal a ténnyel, hogy ő és Simo, az eltűnt ikertestvére, teljesen egyformák, egy apró eltérés nem sok, annyi sincs közöttük, és ez esetleg túl megrázó lenne annak, akit véletlenül otthon talál. A „csak én vagyok” emlegetése mellett, amint leereszti az előszoba padlójára a nejlonzacskóban a kenyeret és az új, nagy formátumú négyzethálós füzetet, az élő és halott közötti legapróbb különbségnek a szörnyű hiányával együtt, a létet és nemléte igazoló legapróbb megkülönböztető jel nélkül az arcán, apa új szokásává vált, hogy teljesen besötétített fürdőszobában borotválkozik, és a Brioni nevű fodrászszalonban a tükörnek háttal ül a székbe, amit már a fodrász is megszokott, így, amint apa belép az üzletbe, máris száznolvcan fokkal elfordítja a széket.

Sajnos a nyolcvanéves nagyapa, Duša sem tudja elosztatni a kételyeket az identitások hátronzogató játékában. Ő az egyetlen ember, aki látni, pontosabban *érezni* tudná a különbséget a két fia között, aki meg tudná

húzni a vonalat élet és halál között, de már teljesen összekeveredtek benne emberek és világok. Attól a naptól kezdve, amikor összecsomagolta kofferjét és felvette a vasárnapi ünneplőruháját, feltette a kalapját és azt mondta: „Vigyetek haza!”, Dušától már bármi kitelhetett. Legyűrte az öregkori demencia, így apámat a nagybácsim nevéen szólította, vagy úgy beszélt vele, mint aki teljesen biztos abban, hogy valaki másról van szó, és még ennél is tovább ment, többes számban beszélt, mintha mindketten előtte állnának. Apa ilyenkor kővé meredve állt, és nem tudta, mitévő legyen. Vajon kijavítsa-e Dušát, akit már senki sem tudott meggyőzni semmiről, vagy játssza ő is azt a játékot, amelyet egyébként mi mindannyian, támogatva nagyapa szklerózisát, s belépve abba a párhuzamos világba, amelyben ő már összepakolta a kofferjét.

*

Bármikor, ha a nagybátyám nevét megemlítették, anyám, Mila, hevesen ostorozta a politikusokat, és tüzes beszédeket tartott. Amikor végül emelt hangon, hisztérikusan összegezte a történeteket, és leszögezte, hogy egy teljesen ártatlan emberről van szó, aki még a légynek sem ártana, s akit megöltek valahol Horvátországban, ahová egy kávézóból vitték el, valószínűleg becsípve, anélkül, hogy tudatában lett volna a helyzetnek, erőszakkal, mert az újsütetű hősök szerepét játszóknem tudták elcsábítani az üres hazafias meséikkel – a beszéd egyszerre zokogásba csapott át. Anya eltűnt a régi családi ház labirintusában.

*

Amíg élt – és nem kizárt, hogy valahol még mindig él – Simo egy vert falú házikóban lakott az öreg hársfa alatt, amelyet Draginja mama hagyott rá. A két méter magas lakóhoz képest, akit a magassága és a hosszú lábai miatt Dzsámi Simónak becéztek, a ház kicsi volt; ha valaki kívülről nézte volna, amint megy be az ajtón, egészen biztosan felteszi a kérdést: vajon ez alkalommal is sikerül neki bejutni? De a nagybátyám már gyakorlott volt, és hozzászokott a helyszűkéhez, úgy utazta át Jugoszláviát a fityójával, hogy a hátsó ülésről kormányozott. Draginja mama házában valami csoda folytán ki tudott egyenesedni, annak ellenére, hogy az egyenetlen menyegyzet alacsonyabb volt Simo kétszáz centiméteres magasságánál. Azt is meg kell említeni, hogy a feje sohasem kandikált ki a kéményen, és a negyvenhetes lúdtalpai sem lógtak ki sosem a kibicfensteren.

*

A nagybátyám a kicsiny heverőn, tenyerével a feje alatt, összekuporodva szokott aludni, pont úgy, ahogyan aznap találtuk, amikor Draginja mama meghalt.

Ha valaki nem érezte jól magát, úgy ment Draginja házába, mint más a gyógyszerért. Elég volt, hogy az öregasszony az ember homlokára tegye tenyerét, vagy kék szemével ránézzen, és minden baja elmúlt, mint ahogyan a melencei Mitónak is elmúlt.

A nagybátyám karjai között halt meg. Az ágyra fektette, rátette tenyerét az idős hölgy homlokára, és elaludt mellette, fej fej mellett, mindenki felsikoltott a meghökkentő látványtól, aki belépett a parasztház rogyadozó ajtaján.

*

Simo nagybácsi ritkán volt szomorú. Minden története vidám volt. Ő és Miroslav Antić, a két jó barát, akik ritkán, de mégis gyakran találkoztak, mert az időt a *saját órájukkal* mérték, egyedi és furcsa módon, kocsmákba jártak, ittak, énekeltek és kézen jártak. A nagybátyám néha napokra eltűnt, és amikor előbukkant, vidám volt, hangosan beszélt, a kezével hadonászott, és állandóan Mika egyik sorát ismételte: „Ne egér módjára rágsáld a napokat, élj!” – így valahogy hangzott a tanács, amelyet Antić a vendégszoba falára írt Draginja mama házában.

Így élt mindaddig, míg *eltűnt személyé* nem nyilvánították a *továbbiakig*. Ivott, és amíg a maga két méterét meg nem töltötte pálinkával, addig törte-zúzta a poharakat, és sétálgatott a kivérzett, negyvenhetes lúdtalpával a törött üvegen, addig énekelt, amíg a hangszórók ki nem lehelték a lelküket, éhes semmirekellőknek paprikást főzött a kocsmákban, delfinnel fürdőzött, amíg az az önfeledt játékban ki nem verte a fogait.

Mindenbe belekezdett, de semmit sem fejezett be. Ezért voltunk benne biztosak, hogy nem fog visszatérni a harctérről, és hogy holtan sem fogja senki megtalálni, így az egész élete befejezetlen marad, elveszve pont annak az órának a mutatói között, amelyet csak ő és a *költő* barátja tudtak leolvasni. (Duša papa ezt a *költőt* különös undorral mondta ki.)

*

A nagybátyám a homokrévi Daliák nevű labdarúgócsapat kapusa volt, de a labdarúgást egy bajnoki mérkőzés közepén hagyta ott, pedig nem is volt tervben a csere. Amint kivédte a tizenegyest, levette a kesztyűjét – megemlíteném, hogy teljesen józan volt, nem használt semmiféle dopingszert sem – és a jelenlévők legnagyobb megdöbbenésére, a játékosok,

nézők hitetlenkedő tekintetének kíséretében, teljes felszerelésben, lassan végigment a pályán, és örökre elment; maga után hagyva a kővé meredt hazai és vendégjátékosokat, a három bírót és az egynéhány delegátust.

Mesélte, hogy szeretett korcsolyázni is, s csak úgy siklott a jégen, amíg Belgrádban élt (mint a földrajzi, a pszichológiai és ki tudja még mely egyetemi szak örökös hallgatója). Viszont egy incidens után ettől a téli sporttól is elbúcsúzott. A homokrévi őszi istállótrágya behordásától elnehezült kezekkel Simo nagybácsi néhány nappal később Belgrádban, a jégen, kicsit erősebben lendítette meg partnerét, akit mindaddig a földtől elemelve, büszkén tartott a feje fölött. És azokkal a kezekkel, amelyekben nem volt semmi *érzés*, a gyönyörű és törekeny nőt a nézőtérre dobta. Nehéz volt elhinni, hogy egyszer Rovinjban annyira berúgott, hogy nem emlékezett arra, ki vitte el holt részegen az *Európa* cirkuszba és fektette bele abba a faládába, amelybe a bűvész a segédeknek szokta rejteni, akiket azután az elképedt közönség előtt karddal kettévágott, majd összeillesztett. Szerencsére, semmire sem emlékezett ebből, minden jól végződött, habár később néha úgy érezte, hogy a lábai nincsenek teljes összeköttetésben a gerincével.

„Kiszállok a fityóból, becsapom az ajtót, de a lábam még mindig tapossa a gázt.”

*

„Hercegem”, mondta neki sokszor Mika Antić, „te író vagy!”

És tényleg, mi is mindig írónak képzeltük a nagybátyámat, noha sohasem láttuk, hogy ír, sohasem olvastunk tőle semmit. Viszont amikor Draginja mama jócskán rozzant házában tartózkodott, és olyan állapotban volt, amelyet Duša papa józannak ítélt, a nagybácsim kinyújtózva olvasott a kicsiny ágyon, amelyről lelógtak a lábai, a hatalmas, negyvenhetes lúdtalpak, hosszú ujjakkal koronázva, amelyek mindig kikandikáltak a szakadt és feslett zoknikból. A ház napról napra kisebb és rendetlenebb lett, mindjobban megtöltötték a könyvek (és az üres üvegek). De a polcokon, amelyeket apa tákolt össze, a könyvek mindig pontos sorokban álltak, erre Simo megszállottan ügyelt.

Csak amikor már eltűnt, és amikor Draginja mama háza üresen maradt, akkor kezdtem megbontani a tökéletes sorokat, és kezdtem kutatni valami után, magam sem tudom, mi után. A ház akkor már teljesen megroggyant, bárkinek, aki belépett, tudnia kellett, hogy a mennyezet bármikor a fejére szakadhat. A detektív szerepében, talán tudat alatt reméltem, a könyvek között valamilyen nyomra bukkanhatok, amely elvezet a nagybátyámhoz. Először a címetek néztem át, valamilyen esetleges szabályszerűséget kerestem, amely szerint a könyvek rendben fel voltak sorakoztatva ebben a

házi rendetlenségben. Majd napokon keresztül nyitogattam a címlapokat, és az ajánlásokat olvastam, amelyeket a szerzők írtak Simónak.

Amikor ennek a játéknak vége lett, áttértem egy másikra, amely teljesen lenyűgözött. Az egyik könyvet lapozgatva egy villanyszámlát találtam, amelyet a nagybácsim valószínűleg könyvjelzőként használt, megjelölve az oldalt, ameddig eljutott. Egy óra múlva a linó padlón már egy kis halom különféle papiros hevert, amelyekkel a nagybácsim és azok, akiknek kölcsönadta a könyveket, megjelölték az oldalt, ahol abbamaradt az olvasás.

Régi, megsárgult vény, amelyet a falu orvosa, Miša írt fel gyöngybetűkkel Duša papának; egy papírdarabka, az isten tudja kinek a telefonszámával, amely – leellenőriztem – már nem érvényes. Egy következő papír valószínűleg egy utazási ajánlat darabja, amelyet írógéppel írtak: „Találkozó a belgrádi repülőtéren, a nemzetközi terminálnál 15.00 órakor, felszállás a JR 4404 számú különgéppel 16.45-kor, érkezés 19.15-kor a geronai repülőtérré, transzfer a hotelig, vacsora és szállás”, és itt, legalábbis ezen a helyen, megszakad az utazás. Rádió-televíziós újságokból kitépett programok, elszámolások, a Zabavníkból kitépett cikkek, amelyeknek margóján a nagybácsim jegyzetelt valamit, sőt egy-egy gyászír is előbukkant a könyvek fedőlapja alól. Természetesen a nők fényképeit is megtaláltam, akiket szüntelen váltogatott; a franciakrémes receptjét, olyan emberek névjegyeit, akik már nem élnek, telefonszámokat, amelyeken már senki sem jelentkezik, és a legbecsesebb dolog, amely könyvjelölésre szolgált, egy belépő a Crvena zvezda–Bayern labdarúgó-mérkőzésre, amelyre „mi hárman férfiak” együtt mentünk, Simo fityójával. Arra gondoltam, hogy a belépőt elvihetném apának, de a megkérdezése nélkül is biztos voltam benne, hogy neki már van belőle az egyik nagy négyzethalós füzetében, például le van préselve a végtelen futball-herbáriumban, a statisztikákkal együtt, amelyekben számot adott a gólokról, az elvégzett szögletekről..., a számjegyekkel együtt, amelyeket aláhúzott és kitarotán elemzett, ezzel ijesztgetve olykor anyámat. A legtitokzatosabb mégis egy képeslap volt Korčuláról. Simo nagybátyám egy rövid jegyzetfélét írt fel filctollal a lap hátoldalára: „A Titanikra, idézet – V. Hristićtól”, majd egyik hiányos kéziratába szánt pár sort írt rá: „Minden pillanatban látnom kell a saját halálomat / A szemek tükrében, amelyek egymást semmisítik meg, / Amelyek között egy transzcendentális tér képződik / És a valóság az árnyának burkává olvad.”

Amikor befejeztem a kutatást, lefeküdtem a régi ágyra, amelyen Draginja mama meghalt, és amelyen Simo bácsikám szokott aludni; egyszer megemlítette, hogy sehol nem alszik ilyen jól és nyugodtan. A nyugodt alvást Draginja mama mágikus erejének tudta be. Amint tekintetemet az

egyenetlen mennyezetről az ágyra vetettem, elmosolyodtam azon, hogy az ágy pontosan annyival volt rövidebb, mint a bácsikámnak, és hogy a lábam pont annyira lógott a levegőben, mint neki, amikor kinyújtózva olvasott.

„Hercegem, te író vagy”, hallottam Antić szavait, és láttam, amint jó erősen hátba vágja a nagybátyámat.

*

Simo, most komolyan, te író voltál? Duša papa mindig azt mondta, hogy az alkohol fog téged megölni, és egy napon, amikor a pohár fenekén meglátod a saját arcodat, amint mohón felhajtasz egyet, saját magad fogod meginni. Vagy pedig az anekdoták ettek meg téged, Simo. Sokszor mondtad, amikor már jócskán az alkohol hatása alatt voltál, hogy téged harapnak a viccek, és felfalnak az anekdoták. A legfontosabb kihagyni az anekdotát. Elmesélni a történetet és semmi többet.

Részegen azt kiabáltad, hogy az anekdota a történetnek a legnagyobb ellensége, és az írónak muszáj ellenszegülnie édeskés csábításának, a többiek pedig csak néztek rád sápadtan, fogalmuk sem volt, miről beszélsz. Az anekdota vicc, nyers, ostoba, banális, átlátszó, döglött anekdota – a legnagyobb ellensége az elbeszélőnek. Csalogat, édes, cukros-mázás, és amint szétolvad a szádban, már szinte ordítanál a rosszullettől. Amikor elolvassod, minden, amibe belekezdész, banálisnak tűnik. Az írónak le kell hámoznia, le kell fejtenie a burkot, saját magáról kell írnia. Az élet behálóz, hogy te magad is anekdotákban élj. Hogy mindenki a veled történeteken nevessen. Egy delfinekkal teli vízbe hajít, de neked meg kell szárítkoznod az anekdotáktól, és írnod kell. És nem megy, mert minden prózainak, hülyeségnek, irkafirkának tűnik a papíron, csak arra jó, hogy megnevettesd a társaságot a kocsmában. Az író a kezdetektől fogva magával hordozza élményekkel teli kofferjét, amelyek állandóan egy-egy jó történethez kínálkoznak. De sosem válnak azzá. Valahányszor elővesz egyet, rájön, hogy mind szétrongyolt, szétrágott, semmilyen; valamilyen köd fojtogat és állandóan elvonja a figyelmed. Cipeled magaddal azt a koffert, mint egy málhás számár, de nincs belőle semmi hasznod. Már a második vagy harmadik mondat után össze is téped az oldalakat, felgyűjtod a regényt, és még egy kis benzint is hozzáadsz, hogy jobban égjen. Felfalt az anekdota. Nem maradt semmi belőled.

Hercegem, nem üritetted ki időben a koffert, és mentél be csupaszon a házba, hogy írj. Az ajtóban azt kellett mondani: „Én vagyok.” Hangosan. Én vagyok, és nem az, akit viszek ebben a kopott kofferben. Az anekdota gaz. Benőtt a gizgaz, és ezért nem látszik tőlem az író. Nincs semmim. Nincs még végem se. Vagy talán csak az, amim van. Lehet, hogy az lesz a

legjobb és a legkevésbé banális, ha eltűnök. Elképzelni sem tudsz, hercegem, ostobább véget annál, hogy megölnek a harcmezőn. Nem néztem a híradót az utóbbi húsz évben. Részeg voltam, amikor felmásztam a tetőre, hogy elfordítsam az antennát, és beszakadtam Draginja mama vendégszobájába. Azóta nem értem, hogy mi történik. El kell tűnnöm. A vert falú házban nem volt pisztoly. Most tőlem valaki azt kéri, hogy a nem létező pisztolyt süssem el. Az lenne az epilógus.

Ej, ha ezt megírom, megeszem a papírt, hadd marja szét a gyomor-sav. Baszom az életet, amikor ilyen nyers! Az írónak felül kell emelkednie mindezen. De engem az élet magával rántott, vitt, akár az áradat, és magába fojtott. Átitatott a nyerssel, a banálissal, telenyeltem magam az anekdotákkal, és most itt fuldoklok. Ha jobban belegondolok, valójában nem is író vagyok, hanem egy anekdota. Én vagyok a rossz írók alapanyaga. Szerencsére megsemmisítettem mindent, amit írtam. Csak egy történet maradt meg, amelyet nem találok. Valójában csak egy anekdota maradt. Mindig azt mondtad: „Hercegem, te író vagy!” Egy szép napon még ezért a nyelvedre fogsz harapni. Egy napon, amikor valaki megtalálja ezt a történetet. Én akkor sem leszek író, de te az én hősöm leszel. Te valótlán, nemlétező leszel, és én is valótlán leszek, keresni fognak, és nem fognak megtalálni. Megevett az anekdota. Nem maradt semmi.

Simo elbeszélése

Az egyetlen fennmaradt elbeszélését Simo nagybátyám egy Olympia márkájú írógépen írta, szabványos újságírói sorközzel. A nagybácsim fekete filctollal javította ki az előforduló hibákat, sőt még a címet is átfirkálta, valószínűleg azért, mert nem volt megelégedve az eredeti ötlettel, így az elbeszélés cím nélkül maradt. Érthető módon nem is írta alá azt a hat gépelt oldalt, amelyet összehajtott és elrakott a Katonai Enciklopédiába. Véletlenül bukkantam rá, miközben könyvjelző papírocskák után kutattam a könyvek azon lapjai között, amelyeknél épp abbamaradt az olvasás. Gondoltam, címnek megfelelne a következő: Tito Mika vászoncipőjében.

Tito Mika vászoncipőjében

Hercegem, ne zavarodj össze. Nem azért uralkodik, hogy uralkodjon, hanem azért uralkodik, hogy megvédje magát. Nem azért tört a csúcsra, hogy támadjon, hanem azért tört a csúcsra, hogy elrejtőzzön. Most nyugodt. Nem kell a tolóablakok előtt álldogálnia. Tegnapig azt hitted: nagy ideái és nagy vágyai vannak. Háborúzni, terjeszkedni fog, három flekk a történelemben. Azt gondoltad: azért lett első, hogy féljünk tőle. Most

fordítsd a tézist a visszájára: azért lett az első, mert félt tőlünk. Nem akarta a népet a katonaköpenye alá terelni. Sem azt, hogy uralkodjon felette, sem azt, hogy a markában hordozza. Félt a tömegtől. Tömeg, mindent maga alá teper, amit csak ér. De így most első. Nem felette, hanem kívül. Elérhetetlen. Senki sem árthat neki.

Hercegem, itt ne zavarodj össze. Nem az amcsik és az oroszok az ő ellenségei. Eltévészted a témát. Rakd el a nagyítót a szemed elől. Az ellenség csak apróság. Az egerek eszik meg az életet. Nem azért kapaszkodott fel, hogy megtapsolják, fáklyát gyújtsanak és a stafétát vigyék neki. Ő azért akar első lenni, mert csak az első lehet gondtalan. „Elnök lett, hogy nagy célokra törjön.” Ez csak kacska. Azért lett elnök, mert fél a barátság-talan tisztviselőnöktől a tolóablakoknál. Sosem akar találkozni vele. És Sztálin, Brandt, ezek mind csak mesék. Görcsösen kapaszkodik a piramis csúcsába, hogy ne várjon velünk egy sorban. A rendőrség nem kopogtat az ajtaján. Senki sem kér tőle igazolást. Könnyedén fog elbánni az elkötelezettekkel és az el nem kötelezettekkel. Ő tud mérlegelni. A külpolitika mákos tészta. A bürokrácia nyúlik, mint a sajt. Egyik vége a torkodban, a másik a hasadban, és fojtogat. Minél jobban szeretnél kigabalyodni belőle, annál jobban szétnyúlik, és mindinkább belegabalyodsz.

És te? Te két hete vásárolod már az autót. A tolóablak előtt táborozol. Hagyd most a mesét – háromszáz éve élek, az én fáradságom a csillagoktól ered. A tisztviselő elvtársnő legalább egy évszázadot felemésztett az életedből. Hozd ezt a papírt, hozd amazt a papírt. Várjál, várakozzál. Fél tízig szünet. Elkelt az összes személygépkocsi. Kölcsön és biztosítás.

Itt valami hiányzik, Antic elvtárs. Miért nem áll sorba? Még egy pecsét hiányzik.

Ember, a fáradság a tolóablakoktól ered. Ő csettint egyet, és már itt is az autó. Képzeld el, ha megkérdeznék: Tito elvtárs, hanyadszorra tette le a vezetői vizsgát? Nehezek voltak a tesztek? Maga a forgalomban biztosan elsőbbséget élvez. Kiragadta a kezükből a saját életét, ember! És nem adja!

Még mindig nem emlékszel, hercegem, hogy hol vesztetted el az új vászoncipőidet? A délutáni fogadáson voltál, a barátaidnál, akiket te sznoboknak nevezel. Azoknál, akik belülről porosak, de kívülről a tisztaságukkal döbrentik meg az embert. Azoknál, akiknél a szoba közepén egy felnyitott zongora áll. Mintha Bachot játszanának. Becsúszattad a dobozt a vászoncipőkkel együtt a zongorába, hogy majd amikor indulsz haza, összeszeded. Hónapok múltak el. Szétterített Mozart-, Grieg- és Bachkották. Kérd, hogy adják vissza. Egy hasábot kellene írni a Dnevniknek.

Írj róluk. Feszítsd ki őket két szövegoszlopra. „Kérem vissza a vászoncipőimet!” Milyen jó cím. Igazítsd meg a nyakkendőd. Jegyezd fel a címet, el fogod felejteni. Nem értem, hogyan tájékozódasz ezek között a papírocskák között. Összegyűjtött művek zsebkönyv kiadásban. Nehéz a fejed. Ne gondolkodj már!

Mielőtt a taxi megállt volna, kivetted a zsebedből a keménykartonból készült, pecsétetes meghívót. Itt van, ha valaki esetleg kérné. Tito elvtárs vacsorára hív. Elég ijesztően hangzik. Mit fogsz mondani Titónak? Egyáltalán kérdez-e tőled Tito bármit is? Nem csak akkor dadogsz, amikor énekelsz. Tralala.

A taxi megáll. Kiszállsz, az autó elhajt. Süvít a huzat az újbelgrádi épületóriások között, szétcibál, hajtincs a szemedben. Haladsz a bejárat felé. Nem érzed magad valahogy kicsinek e csúnya kastély előtt? A protokoll szándékosan elvárja tőled, hogy néhány megnyújtott lépést tegyél e betonszörnyeteg előtt. Épp csak hogy a szél a velőkig hatoljon. Hogy megfelezzen. Hogy felmérje a köztetek lévő arányt.

Belépsz, jól áll ez az öltöny. Keresztülmész a folyosón. Végtelen lépcsők. Tömeg van, sok a vendég. De míg lépkedsz, látod, hogy melletted árnyképek suhannak el. Mint valami lassított filmben, emberek sorakoznak, akik olyankor mondanak valamit neked, odaszólnak. Mind be vannak szarva a félelemtől. Egészen lényegtelenek, minden egészen lényegtelen. Nem hallasz.

És akkor egyszerre megjelenik melletted ő, az egyetlen, akit tisztán látsz. Tito. Melegen lüktet a mellkasod, még egy kissé zavarban vagy, de már hallod a kérdését: „Antić elvtárs, hát hogy állnak az autóbuszok?”

Állj. Vegyél egy mély lélegzetet.

Ne zavarodj most össze, hercegem! Bontsd szótagokra a világot! Egy pillanat. Antić-elvtárs-hát-hogy-állnak-az-autóbuszok? Harapd el a nyelved. Nyeld le a gombócot. Nyisd ki a szád.

„Tito elvtárs, az autóbuszok kiválóan vannak.”

Fejezd be a beszélgetést. Sötétség. Kész. Menj be az ebédlőbe, ülj le a helyedre, töröld le a zsebkendőddel az izzadságot az arcodról, húzd meg először az italod, és lazíts a nyakkendődön. Belégzés, kilégzés. Majd pörgezd vissza a filmet, és ellenőrizd le, hibáztál-e valahol.

Név: Mika. Vezetéknév: Antić. Foglalkozás: újságíró, költő. Van buszod? Már hogy lenne. Még autót sem sikerült vennem. Hozd ezt a papírt, hozd amazt a papírt. Várni, várakozni. Szünet fél tízig. Felemésztette az életemet a tolóablak. Hát akkor meg mit emlegeted a buszokat? Milyen buszokat? Elment a kedvem a buszoktól egy életre. Mit kellett volna mondanom? Milyen autóbuszok, tévedni tetszik, ember... nem vagyok hülye. Tito elv-

társ összetévesztett téged a buszállomás igazgatójával, a másik Antiótyal. Hát ha mégis, engem nem zavar. Javítsák ki mások.

Villák és kések csörömpölnek. Múlik az este, elfelejtetted a menetrendet. Hirtelen kiáltanak neked, Tito elvtárs hívat. Azt mondják: szörnyű a memóriája. Rájött, hogy összekeverte a dolgokat. Sűgni akar valamit. Felkelsz, közeledsz felé, a távolság mintha nőne minden egyes megtett lépéssel. Amikor a közelébe érsz, érzed cigarettájának a szagát, amely egy pillanat alatt elkábítja és megzavarja a beszélgetőtársat. Tréfára veszi a dolgot. Jól van. Nem gondoltad talán, hogy majd még bocsánatot is kér. Egy pillanatban még a kezét is a válladra teszi. Ismeri ő a te verseidet. Villan egy vaku.

Keresed azt a vakut, amelyik villant. Nem gond, előhívják a filmet, és meglepsz a fénykép. Tito és te. Egy autóval jutsz el a Dnevnikig, egész éjjel írsz. Elmeséled a gépkocsivezetőnek, hogy vettél új vászoncipőt, és hogy milyen szép, de korántsem annyira, mint az, amelyiket elvesztetted.

Papírt teszel az írógépbe, szívsz egy nagyot a cigarettádból, és gépelni kezded a címet. „Kérem vissza a vászoncipőmet”. Egy csomó papírszeletet veszel elő a zsebedből, és szétteríted őket az asztalon. A cím fölé töltőtollal felírod: „A szokásos pénteki”. Megdörgölöd ujjaiddal a szemed. Majd nekiveselkedsz, és sietve ráveted magad a betűkre. A hajad kócos.

Írod, hogy nem vagy zsugori, és nem szeretnél egy vászoncipőből nagy ügyet csinálni. Sokkal fontosabbról van szó, nem a vászoncipőkről, különben is ősz van, és tavaszig úgysem hordanád. Azt mondod, hogy a pszichológusok és a szociológusok furcsa lények, akik kifogásolják, hogy olykor zavar minket a kispolgáriasság. Aztán azzal folytatod, hogy voltál a délutáni fogadáson a barátodnál, hogy a kezedben tartottad a dobozt, benne a vászoncipővel, és hogy nem tudtál mit kezdeni vele, ezért belecsúsztatod a nyitott zongorába, amelyen kották voltak szétterítve – mintha a ház asszonya éppen most játszott volna rajta. Elfelejtetted, a fogadás elmúlt, eljött a tavasz, vettél másik vászoncipőt, elmentél a barátaidhoz, s ott találtad a Mozart-, Grieg- és Bach-kottákat azon a zongorán, amelyben hónapokon át volt a vászoncipőd, ott, ahol a legmélyebbek a hangok.

A fekete-piros írógépszalag a végéhez ért, és kihúzódott. Abbahagyod az írást, és elkezded nevetni. Az én jó autóbuszaim. Visszateszed a szalagot a helyére, az ujjbegyeid feketék lettek. Turkálsz a papírdarabkák között, amelyeket még nem néztél át, és nem firkáltál át ceruzával, majd folytatod a történetet, hogy talákoztál a barátoddal, aki a te cipődet viselte, képzeld, azt mondja, kerestem valami gyerekjátékot, és egy pár vadonatúj vászoncipőt találtam a zongorában. Ceruzát veszel a kezedbe, és az előző mondatok közül az egyiket áthúzod.

„Szevasz, hercegem”, kiáltja a fényképész, a munkatársad a szerkesztőségéből. Itt a fényképed. Te és Tito. Nézed a képet. A hüvelyk- és a kisujjad között tartod. Vigyázol, nehogy összemaszatold. Jól sikerült. Az asztal végére teszed. Be kell fejezned a szöveget. Ne zavarja magukat az, hogy az emberek a lakásukban zongorát tartanak. Ha ők nem is, majd a következő generáció fog játszani rajta. Meg fog tanulni zongorázni. Ott lesz az orra előtt.

„Jól sikerültünk” – mondod a fényképésznek, aki várja, hogy felmelegedjen a főzőlap. Fáradt vagy. A fáradtságod a csillagoktól ered. Kinyújtottad a karod az asztalon keresztül, az írógép mellett, ráhajtottad a fejed a karodra, és elszundítottál. A hamutálban elégett a cigaretta. Amikor felriadtál, már hajnal volt. Megdörgölted a szemed, összeszedted a papírdarabkákat, és beledobtad a szemetesbe. Majd kivetted az első fiókból a zöld mappát, és kinyitottad. Már elegend volt abból a temérdek papírból, amely az autót vásárláshoz szükséges. Fogtad a képet, amelyen te és Tito egy visszafogott öleléssel biggyeszkedtek, és a mappában lévő dokumentumok tetejére tetted. Felkeltél, nyújtózkodtál, felvetted a kabátod, a nyakkendőt zsebre vágtd, és elindultál a hűvös reggelbe. Eljött az idő, hogy végre győzelmet arass az autóért folytatott harcban.

A tisztviselő, mint mindig, ideges volt. De pont amikor rákezdett volna, hogy hozza ezt a papírt, hozza azt a papírt, várjon, várakozzon, fél tízig szünet, nincs több személygépkocsi és miegymás, kölcsön és biztosítás; akkor te teljesen véletlenül megfordítod a mappát, a papírok szétszóródnak a földön. Leguggoltál és felvetted a tegnapi fényképet, a tolóablakba tetted, azzal, hogy hát ez te vagy Titóval! A tisztviselő egyszerűen villanyrendőrré változott. Elpirosodott, elsárgult, majd elzöldült.

„Két perc múlva megkapja az új autóját.”

Köszönöm. Viszlát.

Részlet Mića Vujičić (Mokrin, 1979): Oštar start (Durva szerelés) című regényéből (Beograd, Stubovi kulture, 2010).